

श्री. के.बी. पाटील, कुलगुरू उमवि यांच्या सत्कार

सोहळ्यात श्री. मोठ्या भाऊंचे भाषण

प्रसंग- श्री. के.बी. पाटील, कुलगुरू उमवि यांच्या सत्कार

दि. ०९-०८-२०११, स्थळ -बालगंधर्व खुले नाटयगृह, जळगाव

निम्मे लोकं इथे उभे राहिले तर मला दिसत नाहीत, अण्णा साहेब उभे राहिल्यानंतर याची उंची आपोआप वाढेल. (हास्य आणि टाळ्या) मित्रहो, मला कालच घरी येवून आयोजकांनी हे सांगितल की भाऊ तुम्हाला तिथे यायच आहे. मला त्यांना उत्तर होतं की तु नसत बोलवलं तरी मी आलो असतो. (हास्य आणि टाळ्या) सरांकडे पाहिल्यानंतरच सुख, समाधान, शांती आणि स्थिरता या गोष्टींचा अनुभव होतो. फार लांब जायला नको त्याच्यासाठी प्राचार्य व्हायला पाहिजे, त्यांच्याबरोबर काम करायला पाहिजे वगैरे वगैरे मला कधी आवश्यक वाटले नाही. चार-पाच वेळा खुप जवळून भेट झाली, बोलणं-चालणं झालं आणि त्याच्यातून हे व्यक्तिमत्व उठून आलं. अलिकडचे कुलगुरू ज्या संस्थांना लिडरशीप देतात त्यांच्यासाठी ही एक अत्यंत तारेवरची सर्कस होवून बसली आहे. खरं पाहता भाऊ बहुतांश विद्यापीठं ही राजकारणाचे अड्डे म्हणून ओळखले जातात. आपल्याला आश्चर्य वाटेल माझे परममित्र शरदरावजी पवार यांना सहज बोलता बोलता मी एकवेळा म्हणालो की साहेब मला असं वाटत की परवा विलासराव आले होते त्यावेळेला

त्यांनी डिक्लीअर केलं की जैन हिस्सला युनिव्हर्सिटीचा दर्जा घायला काही हरकत नाही. तर मी आपला सल्ला विचारतो आहे असं काही कराव का? उत्तर काय होतं - “भवरलालजी, तुम्ही या भानगडीत सस्सेल पडू नका. कोणत्याही विद्यापीठाचा कसलाही दर्जा तुमच्याकडे यायला नको. तुम्ही तुमच्या स्वतःच्या व्यक्तिमत्त्वावर आणि तुमच्या संस्कारांवर उभे रहा, समाज तुमच्याबरोबर राहिल. त्याच्यासाठी तुम्हाला असल्या टायटल्सची गरज नाही.” ज्या माणसाने अनेक विद्यापीठांना जन्म दिला असेल आपल्याही विद्यापीठामध्ये ज्यांची अहम् अशी भूमिका राहिली त्यांचे शब्द मी आज तुम्हाला खाजगीरीत्या परंतु पब्लिकली सांगितल.

हा ऋघ सोहळा आहे घरगुती सोहळा आहे. मला असं वाटत आणि नेहमीच अनुभवानी की सगळी मोठी माणसं चांगली असतात असं नाही आणि सगळीच चांगली माणसं मोठी होतात असंही नाही. (टाळ्या)परंतु या दोघांचा मेळ जर कुठे बघायचा असेल तर अण्णासाहेबांकडे बघा. (टाळ्या) आणि सगळेच अण्णासाहेब चांगलेच असतात असंही नाही. आपले अण्णासाहेब चांगले आहेत हे मात्र झपापून सांगायला पाहिजे. (टाळ्या) आपल्या महाराष्ट्रामध्ये दादासाहेब, अण्णासाहेब, भाऊसाहेब, भाऊ यांची खूप भाऊर्दी झालेली आहे. आणि अशा वेळाला हा एक ध्रुवतारा आपल्या जळगाव एनएमयू ला कुलगुरु म्हणून लाभावा त्याच्यापेक्षा आणखी काय चांगल होवू शकल असत.

आपल्या कारकिर्दीमध्ये सरांनी, अण्णांनी कुलगुरु लावून त्याला गुरुकुल करण्याचा प्रयत्न केला. (टाळ्या) शब्द कसा आहे बघा, ‘कुलगुरु’, ‘गुरुकुल’ आणि त्याच्यात पुष्कळ काही सामावलेलं आहे. अण्णासाहेबांनी महाराष्ट्रामध्ये सर्वप्रथम परीक्षांसाठी बारकोड लावायची पद्धत सुरु केली. जळगावमध्ये मला कल्पना नाही किती प्रथम आहे महाराष्ट्राच्या दृष्टीने किती प्रथम आहे पण एनएमयू त्याच्यात साहेबांच्या कारकिर्दीमध्ये पहिली ठरली. बारकोड लावण्याची पद्धत ही पारदर्शकतेमधून जन्माला आलेली पद्धत आहे. सगळ्या ठिकाणी ही लर्निंग करणं, सगळ्या ठिकाणी कॉम्प्युटरायझेशन किंवा इलेक्ट्रॉनिक गॅझेटचा उपयोग करून आपआपली काम आपण बरोबर करतो आहे की नाही याची पडताळणी करून घेणं हा फंडा पहिल्या दिवसापासून त्यांनी पाळला आणि शेवटपर्यंत पाळला. गीतेमध्ये शीतप्रज्ञाची १८ गुणविशेष दिलेले आहेत.

मी आताच एक आठ-दहा दिवसांपुर्वी त्या अध्यायाकडे गेलो होतो की मला पाहून घ्यायच होत की सर्वसाधारणपणे शीतप्रज्ञामध्ये काय काय गुण असतात. आपल्याला

आश्चर्य वाटेल १० पैकी ८ तरी कमीतकमी मी सरांमध्ये पाहिले. (टाळ्या) 'शीतप्रज्ञ' - आहे त्या परिस्थितीमध्ये अचल राहून आपल्या तत्वाची कोणतीही तडजोड न करणारा माणूस. राव सरांनी आता बऱ्याच विस्ताराने ही लाल शाई, पिवळी शाई जे काही असेल त्या सगळ्या शाय्या याच्याबद्दल आपल्याला सांगितलं.

मलाही पटलेलं आहे की कोणत्याही सरकारी संस्थेमध्ये सर्वसाधारणपणे राहून तुम्ही चांगल राहू शकाल आणि चांगल राहून चांगल काम करू शकाल हे जवळपास आता अशक्य झालं. सरांनी ते करून दाखवलं, स्वतः चांगले राहिले आणि चांगल काम केलं. मला असं वाटत जर आपण खुल्या दिलाने बोलायच सांगितल तर सरांनी येणाऱ्या कुलगुरुंच काम बरचस कठीण केलं आहे. (हास्य) एवढ्या हाय स्टॅंडर्डला एखाद्या संस्थेला नेवून ठेवण आणि त्याच्यानंतर येणाऱ्या माणसाच काम करणं याच्यात राव सर औदार्य कमी आहे परंतु कौशल्य जास्त आहे. आणि कौशल्यापेक्षाही चारित्र्यसंपन्नता हा अत्यंत महत्वाचा विषय आहे.

कोणत्याही प्रकारचा धर्म, जात, पात किंवा क्रिप याची तमा न बाळगता जे काही बरोबर असेल, जे आपल्याला उचित वाटत असेल जे सत्य असेल ते करून टाकायच आणि त्याच्यानंतर होणाऱ्या परिणामाला पुढे जायच अशा खाक्याने वागून सुद्धा साहेब कुठेच वादळी व्यक्तिमत्त्व, वादग्रस्त व्यक्तिमत्त्व म्हणून पुढे आले नाहीत. आणि याच कारण काय, हा जो चारित्र्याचा प्रभाव आहे तो फार मोठा आहे. आपल्याला वाटत नाही आजकाल इथे कोणीतरी सज्जनशक्तीचा उल्लेख केला पण सज्जनशक्ती ही कुठेतरी आपल्याला समाजामध्ये दिसते का? असा प्रश्न आपण विचारावा अस वारंवार आपल्याला वाटत असतं, पण नाही तसं तुम्ही समजू नका. सज्जन हे प्रत्येक ठिकाणी आहेत, प्रत्येक दालनात आहेत, समाजाच्या प्रत्येक, जीवनाच्या प्रत्येक वाटेवर आहेत. ते बहुतांश मितभाषी असतात.

बहुतेक चेळा ते अलिप्ततेच धोरण पत्करतात. आणि त्याच्यामुळे ते तुम्हा-आम्हाला दिसत नाहीत. जे वादळी आहेत, जे वादग्रस्त आहेत त्यांचे रोज फोटो तुम्ही पेपरमध्ये बघतात. परंतु मला सांगा विद्यापीठा एवढ मोठ एक शिक्षण संस्थान चालवत असताना आणि त्यातल्या त्यातही ज्या काही अडचणी रावसरांनी आपल्याला सांगितल्या, फार विस्ताराने ते बोलले नाही पण शहाण्या माणसाला शब्द पुरेसे होतील. तर सरांनी हे चालवलं कारण काय सर फार हुशार आहेत, हो हुशार तर आहेच पण



परंतु त्यांच्या एकुण चेहऱ्यावर या सगळ्या गोष्टींचा काहीही परिणाम झालेला नव्हता. उलटपक्षी विद्यार्थ्यांशी ज्यावेळेला ते बोलले त्यावेळेला चांगला माणूस कोट-अनकोट याची ओळख त्यांनी करून दिली आणि ती ओळख म्हणजे स्वतःची ओळख होती असं मला वाटत. (टाळ्या) कारण तो जसा काही आपल्या स्वतःशीच संवाद साधण्यासाठी तो प्रसंग होता.

अशी माणस आपल्याला फार अपवादानेच दिसतील. आणि तस सगळ व्यक्तित्व घेवून अण्णासाहेबांनी आपल्या सगळ्यांचे मित्र म्हणून स्वतःची ओळख करून घेतली. आणि सगळ्यात महत्त्वाची गोष्ट व्हाईस चॉन्सीलर झालेले बहुतांश लोकं पुण्यामध्ये स्थाईक होवू इच्छितात. पुण हे एकेकाळच शिक्षणाचं माहेर घर होत आणि त्या दृष्टीने ते चांगलही होत असं मला म्हणाव लागेल. परंतु सरांनी केवळ जळगावमध्ये येऊन जळगावकरांची सेवा, खान्देशची सेवा केली असं नव्हे तर स्वतःच घर सुद्धा इथे जळगावला बांधल. (टाळ्या) मित्रांनो ही फार महत्त्वाची गोष्ट आहे की त्यांनी इथे राहायच ठरवलं. गाव मोठ कशाने होतं, गाव मोठ मोठमोठाल्ल्या इंडस्ट्रीज ने होत अस आपल्याला वाटत मग मुंबई चांगली म्हणायला पाहिजे, पुण चांगल म्हणायला पाहिजे, ठाण चांगल म्हणायला पाहिजे. तिथे मोठमोठाल्ले व्यवसाय चालतात चांगले किंवा वाईट पण चालतात.

असल्या गावांना मोठ म्हणायच? - नाही. एखाद्या गावाला संपन्न अशी १२ही महिने वाहणारी नदी आहे म्हणून त्या गावाला आपण तिर्थस्थान म्हणायचं? एखाद गाव पर्वताच्या अगदी पायथ्याशी आहे म्हणून त्याला मोठ म्हणायच? हो. ही सगळी संपत्ती आहे. विविध प्रकारची ती सगळी संपत्ती आहे त्याच्यामध्ये एकप्रकारच सामर्थ्य आहे आणि म्हणून त्याचा सगळ्यांचा आपण आदर केलाच पाहिजे. परंतु जर मित्रहो एखाद्या समाजाला खऱ्या अर्थाने सातत्याने मोठ व्हायच असेल तर त्याला विचारांची गरज आहे आणि म्हणून विचारी माणसं आपल्या गावात स्थाईक झाली पाहिजे, त्यांना आपल्याला आणता आलं पाहिजे हा माझ्या सारख्यांचा हट्ट असतो. (टाळ्या) कारण तस जर झालं नाही तर गाव मोठच होणार नाही.

केवळ पैशाने किंवा या सुबत्तेने किंवा असल्या प्रकारच्या या गोष्टींनी गाव मोठ होत नाही. म्हणून मला स्वतःला या गोष्टीचा फार आनंद आहे की अण्णांनी इथेच राहायच ठरवलं. आता अण्णा इथे राहिल्यामुळे बऱ्याच लोकांचा फायदा झाला मग त्याच्यात मी एक आहे. म्हणजे कमीतकमी हे जे काही सगळे फक्शन्स आहेत आता

७५वीमध्ये मी जातो आहे आतातरी मला तुम्ही सोडा अशी माझी स्वतःची ईच्छा असते परंतु ते जमत नाही. पण आता अण्णा आल्यामुळे मी प्रत्येकाला सांगू शकतो की तुम्ही अण्णाला बोलवा. (हास्य आणि टाळ्या) आणि माझ्यापेक्षा त्यांना बरीचशी वर्षे अजून कमवायची आहेत, तेव्हा त्यांनी ते निश्चितपणे ते करत राहतील आणि या दृष्टीने ही जी गंगा आहे ज्ञानगंगा आहे ती आपल्या जळगावमध्ये वाहत राहिल आणि त्याच्यामुळे हा समाज आणखी समृद्ध होईल.

त्यांच्या उर्वरीत आयुष्यासाठी मी खूप खूप शुभेच्छा देतो, त्यांची जी शरीरयष्टी आहे, त्यांचा जो स्वभाव आहे त्याच्यामध्ये मला असं वाटत की त्यांना कोणत्याही प्रकारच, कोणताही रोग किंवा पिडा अशी लागणारच नाही. गांधीजींना एकवेळा विचारलं होतं की तुम्हाला काय वाटत की तुम्ही किती वर्षांपर्यंत जगाल? गांधीजींनी उत्तर दिलं होतं की जर मला कोणी मारलं नाही म्हणजे जीवे मारलं नाही तर मी १२० वर्षे जगेल त्यांना खात्री होती. कारण त्यांच्या मनावर त्यांच्या हृदयावर त्यांच्या डोक्यावर त्यांचा ताबा होता. सरांचही तसच आहे आणि त्याच्यामुळे मला असं वाटत की ईश्वराला फक्त एकच त्यांच्या चरणी विसरता आहे की अण्णांना, अण्णा आज जसे आहेत त्याच्याही पेक्षा जास्त उंचीला वाढ होण्याची शक्यता ठेवावी. आपण जळगावला जगाच्या नकाशावर प्रत्येक दृष्टीने झळकावणार असतील तर त्याच्यामध्ये अण्णांचे हे योगदान फार मोठे असेल असं निश्चितपणे सांगून मी आपले दोन शब्द संपवतो.

जय हिंद, जय महाराष्ट्र. (टाळ्या)